

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет історії, політології та національної безпеки
Кафедра історії України та археології

СИЛАБУС

нормативного освітнього компонента

УКРАЇНА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ІСТОРИЧНОМУ ТА КУЛЬТУРНОМУ КОНТЕКСТАХ

підготовки бакалавра

спеціальності 013 Початкова освіта

освітньо-професійної програми Початкова освіта

Луцьк – 2022

Силабус нормативного освітнього компонента «Україна в європейському історичному та культурному контекстах» для підготовки бакалаврів, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 013 Початкова освіта за освітньо-професійною програмою Початкова освіта

Розробник:

Понедельник Л. А. – доцент кафедри історії України та археології Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми

Вітюк В. В.

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри історії України та археології

протокол № 1 від 29 серпня 2022 року.

Завідувач кафедри:

проф. Баран В. К.

I. Опис освітнього компонента

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
Денна форма здобуття освіти	01 Освіта/Педагогіка 013 Початкова освіта Початкова освіта Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти	Нормативна
Кількість годин / кредитів 90 / 3		Рік навчання 1
		Семестр 1
ІНДЗ: немає		Лекції – 28 год
		Практичні – 24 год
		Самостійна робота – 32 год
		Консультації – 6 год
Форма контролю: залік		
Мова навчання українська		

II. Інформація про викладача

Понедельник Лариса Анатоліївна

кандидат історичних наук, доцент

доцент кафедри історії України та археології

050 687 99 70; 068 926 42 65; poniedielnyk@ukr.net

Посилання на розклад: <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi>

III. Опис освітнього компонента

1. Освітній компонент «Україна в європейському історичному та культурному контекстах» належить до нормативних освітніх компонентів, яка формує системне уявлення про історію та культуру України у нерозривному зв'язку з європейським історично-культурним простором, вивчає, порівнює та переосмислює перебіг політичних, соціально-економічних та культурних процесів в Україні у європейському контексті, сприяє усвідомленню необхідності утвердження незалежної України та входження її як рівноправного партнера до Європейського Союзу.

Українська історія твориться зараз. Зрештою, не лише українська. Росія привласнила українську історію, і сьогодні у вирі російської агресії українці доводять своє право на волю, право усього демократичного світу.

2. Пререквізити: Вивчення ОК передбачає знання програми історії України рівня повної загальної середньої освіти.

Постреквізити: «Творчий феномен Лесі Українки», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)» та ін.

3. Мета і завдання освітнього компонента. Метою викладання нормативного освітнього компонента «Україна в європейському історичному та культурному контекстах» є ознайомлення здобувачів освіти із багатомістовим минулим нашої Вітчизни у сукупності суспільних і культурних явищ і подій, у їхньому поступальному розвитку, насамперед з історичними закономірностями і процесом становлення та розвитку Української держави як європейської країни від найдавніших часів до наших днів.

Відповідно до мети під час вивчення нормативного освітнього компонента «Україна в європейському історичному та культурному контекстах» будуть реалізовані такі завдання:

- дати здобувачам освіти знання про основні напрями, тенденції та закономірності становлення й розвитку української державності, розкрити їх органічну єдність і водночас специфіку в контексті європейської цивілізації;
- ознайомити здобувачів освіти із новітніми досягненнями української історичної науки;
- сформувати бажання до збереження та примноження моральних, культурних, наукових цінностей і досягнень суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, вести здоровий спосіб життя.
- навчити здобувачів освіти вільно оперувати історичними та культурологічними категоріями й поняттями та розуміти їх генезу;
- сформувати у здобувачів освіти уміння самостійно виявляти, вивчати й аналізувати історичні та культурні процеси, події та явища;
- виховувати у здобувачів освіти почуття патріотизму, пошани до історичного минулого свого народу, до сьгоднішніх Героїв–захисників нашої країни і віри у майбутнє у вільній непереможній Україні.

4. Результати навчання

Відповідно до освітньо-професійної програми Початкова освіта здобувачі освіти в результаті вивчення нормативного освітнього компонента *«Україна в європейському історичному та культурному контекстах»* здобудуть такі компетентності:

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК-1	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
ЗК-2	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
ЗК-6	Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Фахові компетентності (ФК)

СК-1	Здатність спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово.
СК-2	Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, використовувати відкриті ресурси, інформаційно-комунікаційні та цифрові технології, оперувати ними в професійній діяльності.
СК-3	СК-3.7. <i>Громадянська та історична компетентність.</i> Здатність і готовність педагога до ефективного розв'язання завдань громадянської освіти у процесі професійної діяльності на основі сформованих знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій, професійно важливих якостей і здібностей.

Програмні результати навчання (ПРН)

ПРН-03	Критично оцінювати достовірність та надійність інформаційних джерел, дотримуватися юридичних і етичних вимог щодо використання інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій у перебігу педагогічної діяльності в початковій школі.
--------	--

ПРН-04	Спілкуватися із професійних питань засобами державної та іноземної мов в усній та письмовій формах, застосовувати в освітньому процесі прийоми збагачення усного й писемного мовлення молодших школярів.
ПРН-06	Інтегрувати та використовувати академічні предметні знання як основу змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти (мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної) та трансформувати їх у різні форми.

5. Структура освітнього компонента

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Усього	у тому числі				
		Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	Форма контролю/Залік / Бали
Змістовий модуль 1. Історія та культура України в європейському контексті від найдавніших часів до середини XVII ст.						
Тема 1. Волинський національний університет імені Лесі Українки в контексті освіти як одного з головних чинників модернізації суспільства.	6	2		2		
Тема 2. Основні історичні етапи та закономірності розвитку педагогічної освіти в Україні й на Волині	5	2		3		
Тема 3. Вступ. Історія та культура України у системі європейської гуманітаристики	9	2		3	1	
Тема 4. Старокиївська держава в історії середньовічної Європи.	9	2	2	2	1	5
Тема 5. Галицько-Волинська держава – «Королівство Русі» та її культура.	8	2	2	2		5
Тема 6. Українські землі у складі Великого князівства Литовського	7	2	2	2	1	5
Тема 7. Східноєвропейська криза і Визвольна війна в Україні середини XVII ст.	6	2	2	2		5
Експрес опитування						15 б
Змістовий модуль 2. Українська історія та культура у європейському вимірі нового та новітнього часу						
Тема 8. Руїна. Українські землі у європейській геополітиці (1658–1678).	8	2	2	2		5
Тема 9. Українські землі у складі Російської та	8	2	2	2		5

Австрійської імперій (кінець XVIII – початок XX ст.)						
Тема 10. Перша світова війна. Україна і Волинь.	8	2	2	2		5
Тема 11. Особливості української культури в період національно-демократичної революції (1917–1921 рр.) та її орієнтація на	7	2	2	2	1	5
Тема 12. Українські землі міжвоєнний період (1921–1939 рр.).	9	2	2	2	1	5
Тема 13. Україна в роки Другої світової війни (1939–1945 рр.)	6	2	2	2		5
Тема 14. Україна у післявоєнні роки та в період незалежності	7	2	2	2	1	5
Тема 15. Європейський вибір та євроатлантична стратегія сучасної України.	8		2	2		5
Експрес-опитування						15 б
Види підсумкових робіт						бал
Експрес опитування						30 б
<i>Активність на заняттях</i>						5 б
Інше						10 б
Усього годин / Балів	90	28	24	32	6	100

Примітки: ^{1/} Moodle, Zoom – може застосовуватися одна з платформ або їхній симбіоз для здобувачів освіти з індивідуальним планом навчання та/або під час реалізації освітнього процесу в Університеті у дистанційному режимі, відповідно до Положення про електронний курс навчальної дисципліни у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, Положення про дистанційне навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, наказів ректора

6. Завдання для самостійного опрацювання

Видами самостійної роботи здобувачів освіти є підготовка до лекційних та семінарських занять, підготовка до проміжного контролю та виконання практичних завдань (включає опрацювання першоджерел, підготовки обраного виду роботи (написання реферату).

IV. Політика оцінювання

Оцінювання навчальних успіхів здобувачів освіти здійснюється на основі виконання підготовки практичних занять з ОК, рефератів, експрес-опитування. Відвідування лекцій та практичних занять обов'язкове. Поточне оцінювання здійснюється за результатами роботи здобувачів освіти на практичних заняттях, їхньої активної участі (60 б). Реферати, їх захист (10 б). Контрольні роботи виконуються у формі експрес-опитування (30 б.).

В разі неможливості бути присутнім на заняттях, здобувач освіти повідомляє про це старосту групи або викладача і складає дану пропущену тему викладачеві індивідуально на консультаціях.

У випадку, якщо здобувач освіти протягом поточної роботи набрав менше як 60 балів, він складає залік під час ліквідації академічної заборгованості. У цьому випадку бали, набрані під час поточного оцінювання анулюються. Максимальна кількість балів на залік під час ліквідації академічної заборгованості, як правило, 100.

Політика щодо дедайннів та перескладання. Якщо здобувач освіти не відвідував окремі аудиторні заняття – на консультаціях він має право відпрацювати пропущені заняття та дібрати відповідну кількість балів, які були визначені на дану тему заняття. Перескладання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин.

Політика щодо академічної доброчесності. Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної освітньої (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації».

Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі здобувача освіти є підставою для її незарахування, незалежно від масштабів плагіату чи обману. Списування під час контрольних та самостійних робіт, іспиту заборонені (зокрема, з використанням мобільних девайсів). Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. У випадку таких подій – реагування відповідно до Кодексу академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Політика щодо відвідування. Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, навчання за програмою подвійного диплома, з використанням елементів дуальної форми здобуття освіти, міжнародне стажування) навчання може відбуватись за індивідуальним графіком (в онлайн режимі за погодженням із деканом факультету).

Визнання результатів навчання, отриманих здобувачами вищої освіти у неформальній та/або інформальній освіті, здійснюється на добровільній основі та передбачає підтвердження того, що здобувач досяг результатів навчання, передбачених ОПП, за якою він навчається. Визнанню можуть підлягати такі результати навчання, отримані в неформальній освіті, які за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як освітньому компоненту в цілому, так і його окремому розділу, темі (темам), експрес опитуванням (письмовим тестам) тощо, які передбачені програмою (силабусом) освітнього компонента (Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у ВНУ імені Лесі Українки).

V. Підсумковий контроль

Формою підсумкового семестрового контролю є залік. Контроль здійснюється за підсумками поточного оцінювання, виконання ІНДЗ. Мінімальна позитивна кількість балів – 60, максимальна – 100 балів.

У випадку, якщо здобувач освіти набрав менше ніж 60 балів, він складає залік під час ліквідації академічної заборгованості. У цьому випадку бали, набрані під час поточного оцінювання, анулюються. Максимальна кількість балів під час ліквідації академічної заборгованості з заліку, як правило, – 100. На ліквідацію академічної заборгованості (складання заліку) виносяться тестові завдання та практичні вправи, які складаються відповідно до питань, винесених на залік.

Питання для підсумкового контролю

1. Походження українського народу через призму європейського етногенезу.
2. Антична культура грецьких полісів Північного Причорномор'я.
3. Кочові цивілізації українського Степу: кіммерійці, скіфи, сармати.
4. Київська Русь в історії середньовічної Європи.
5. Запровадження християнства та його вплив на політику та культуру Русі.

6. Європейський вектор у зовнішній політиці та династичні зв'язки Рюриковичів часів Київської Русі.
7. Галицько-Волинська держава – “Королівство Русі” у контексті середньовічної європейської історії та культури.
8. Українські землі у складі Великого князівства Литовського, Руського і Жемайтійського та Польського королівства.
9. Утворення Кримського ханату та його експансія на українські землі.
10. Культурно-просвітницька діяльність братств.
11. Козацтво в українській історії та культурі XVI – першої половини XVII ст. Європейські аналоги українського козацтва.
12. Гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний та його діяльність.
13. Люблінська унія 1569 р.
14. Берестейська унія 1596 р.
15. Розвиток культури в Україні у другій половині XVI – першій половині XVII ст.
16. Східноєвропейська криза і Визвольна війна в Україні середини XVII ст. під проводом Богдана Хмельницького. Історичні передумови і причини Хмельниччини 1648–1657 рр.
17. Переяславсько-Московська угода 1654 р. та її оцінка в історіографії.
18. Міжнародна дипломатія Війська Запорозького доби Хмельниччини. Віленський договір 1656 р.
19. Геополітичні причини Руїни.
20. Гадяцький трактат Війська Запорозького із Річчю Посполитою 1658 р.
21. Військово-політичне протистояння в Україні періоду Руїни (1658–1678 рр.)
22. Міжнародні договори та поділ українських земель між іноземними державами у 60–80-х рр. XVII ст.
23. Українські землі у європейській геополітиці та культурі останньої чверті XVII – XVIII ст.
24. Гетьман Іван Мазепа і мазепинці.
25. “Балто-Чорноморська вісь”: шведсько-український союз 1708–1709 рр.
26. Пилип Орлик та його конституційний проєкт 1710 р.
27. Запорозька Січ у XVIII ст.
28. Правобережжя і західноукраїнські землі: гайдамацький і опришківський рухи.
29. Культурне життя в Україні у другій половині XVII–XVIII ст. Феномен козацького бароко.
30. Три поділи Речі Посполитої та їхній вплив на українські землі.
31. Наддніпрянська Україна у першій половині XIX ст.
32. Західноукраїнські землі у першій половині XIX ст. “Руська трійця”.
33. “Весна народів” 1848–1849 рр. і українське національне відродження.
34. Кирило-Мефодіївське товариство.
35. Суспільно-політичне життя та національні рухи в Наддніпрянщині у другій половині XIX ст.
36. Реформи 60–70-х рр. XIX ст. та їхній вплив на розвиток Наддніпрянської України.
37. Західноукраїнські землі у другій половині XIX ст.
38. Класики української літератури, живопису, музики і театру другої половини XIX – початку XX ст.
39. Україна у Першій світовій війні.
40. Українські січові стрільці та їх культурно-просвітницька праця.
41. Українська революція 1917–1921 рр. УНР часів Української Центральної Ради.
42. Українська Держава у період гетьманату Павла Скоропадського 1918 р.
43. УНР часів Директорії, її внутрішня та зовнішня політика.

44. ЗУНР. Польсько-українська війна 1918–1919 рр.
45. Боротьба за соборність: Злука УНР і ЗУНР 22 січня 1919 р. та її історичне значення.
46. Українізація в радянській Україні у 20–30-х рр. ХХ ст.
47. Голодомор 1932–1933 рр. в Україні: причини та наслідки.
48. Економічна та національно-культурна політика Другої Речіпосполитої стосовно західноукраїнських земель.
49. Товариства “Просвіта”, “Рідна школа” та їх роль в духовному і культурному житті краю.
50. Карпатська Україна в європейській геополітиці.
51. Радянізація в західноукраїнських областях у 1939–1941 рр.
52. Початок німецько-радянської війни 1941–1945 рр. Нацистський окупаційний режим в Україні (1941–1944 рр.).
53. Культурне життя в умовах нацистської окупації.
54. Рух Опору в Україні під час Другої світової війни. Українська Повстанська Армія та її боротьба.
55. Повторна радянізація західноукраїнських областей.
56. Відбудова народного господарства в УРСР у другій половині 40-х – на початку 50-х рр. ХХ ст.
57. Суть і зміст процесу “десталінізації” в УРСР у період хрущовської “відлиги”.
58. Радянський тоталітаризм і національна культура в УРСР другої половини 1960-х – 1985 рр.
59. Дисидентський рух.
60. Горбачовська “перебудова” в Україні.
61. Утворення Народного руху України та інших політичних партій.
62. Історичні передумови проголошення незалежності України. Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р.
63. Економічний розвиток та культурне життя в незалежній Україні.
64. Будапештський меморандум 1994 р. про гарантії безпеки для України.
65. Незалежна Україна на міжнародній арені. Шлях до ЄС.
66. Європейський вибір і євроатлантична стратегія сучасної України.
67. Проблема вступу України до Європейського Союзу і Північноатлантичного альянсу (НАТО). Євромайдан – Революція гідності 2013–2014 рр.
68. Анексія Криму Російською Федерацією та її наслідки для загальноєвропейської системи безпеки.
69. Російсько-українська війна і європейська дипломатія.
70. Україна-Європа: основні тенденції політичного, економічного та культурного співробітництва у першій чверті ХХІ ст.

VI. Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітнього компонента

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90–100	Зараховано
82–89	
75–81	
67–74	
60–66	
1–59	Незараховано (необхідне перескладання)

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ (СЕМІНАРСЬКИХ) ЗАНЯТЬ

Семинар № 1.

Першовитоки українського народу через призму європейського етногенезу

План

1. Трипільська та інші археологічні культури.
2. Антична культура грецьких полісів Північного Причорномор'я.
3. Кочові цивілізації українського Степу: кіммерійці, скіфи, сармати.
4. Проблема етногенезу слов'ян та походження українців.

Тематика рефератів

Витоки людства та заселення України.

Боспорське царство.

Велика Скіфія.

Борис Мозолєвський – археолог і поет.

Література до семінару № 1:

Галушко К., Гречило А., Громенко С., Єфіменко Г., Майоров М. Від краю до держави.

Назва, символіка, територія і кордони України / Історія без цензури. Х., 2016.

Геродот із Галікарнасу. Скіфія. Найдавніший опис України з V століття перед Христом. К., 1992.

Залізняк Л. Генний код українців та їхніх сусідів очима археології. *Український тиждень*. 2012. № 50, 13 грудня.

Залізняк Л. Стародавня історія України. К., 2012.

Залізняк Л. Походження українців: між наукою та ідеологією. К., 2008.

Історія України / кер. авт. кол. Ю. Зайцев. 4-те вид. Л., 2003.

Історія України: навч.-метод. комплекс для студ. неістор. спец. / А. Г. Шваб, Я. М.

Шабала, Н. В. Кінд-Войтюк, І. С. Пхиденко, В. О. Приймак, Н. М. Сірук. Луцьк, 2014.

Качкан В.А., В.М. Левандовський, О.Б. Величко та ін. Історія України: підручник. Київ : Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Медицина», 2018. 360 с.

Півторак Г. Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов: Міфи і правда про трьох братів слов'янських зі “спільної колиски”. 2-ге вид., доп. – К., 2004.

Півторак Г. Українці: звідки ми і наша мова. Дослідження, факти, документи. К., 2014.

Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності / пер. з англ. Р. Клочка. Х., 2016.

Чмихов М. О., Кравченко Н. М., Черняков І. Т. Археологія та стародавня історія України. Курс лекцій. К., 1992.

Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. 2-е вид., перероблене та розшир. К., 2005.

Семинар 2.

Київська Русь в історії середньовічної Європи. Культура княжої доби

План

1. Європейський вектор у зовнішній політиці та династичні зв'язки Рюриковичів.
2. Суспільно-історичні умови розвитку культури Київської та Галицько-Волинської держав.
3. Запровадження християнства та його вплив на культуру Русі:
а) писемність та освіта; б) літописання; в) іконопис.
4. Мистецтво “Королівства Русі” у контексті середньовічної європейської культури.

Тематика рефератів

Анна Ярославна у Франції.

Визначні пам'ятки архітектури Руської землі.

Іконопис Київської Русі.
Літописання Київської Русі в системі духовної культури.
Галицько-Волинський літопис
“Слово о полку Ігоревім” – пам’ятка духовної культури княжої доби.

Література до семінару 2:

- Александрович В.* Мистецтво Галицько-Волинської Русі. Л., 1999.
Александрович В. Холмська ікона Богородиці. Л., 2001.
Войтович Л. Князівські династії Східної Європи (кінець IX – початок XVI ст.): склад, суспільна і політична роль. Л., 2000.
Головко О. Б. Корона Данила Галицького: Волинь і Галичина в державно-політичному розвитку Центрально-Східної Європи раннього та класичного середньовіччя. К., 2006.
Горський В. І. Нариси з історії філософської культури Київської Русі. К., 1991.
Волощук М. “Русь” в Угорському королівстві (XI – друга половина XIV ст.): суспільно-політична роль, майнові стосунки, міграції. Івано-Франківськ, 2014.
Лларіон Київський. Слово про Закон і Благодать / пер. В. Яременка. *Давня українська література.* Хрестоматія. К., 1992. С. 195–214; 626–628.
Ісаєвич Я. Галицько-Волинська держава. Л., 1999.
Історія української культури: у 5 т. К., 2001. Т. 1.
Крип’якевич І. Галицько-Волинське князівство. 2-е вид. Л., 1999.
Кучинко М., Охріменко Г., Савицький В. Культура Волині та Волинського Полісся княжої доби. Навч. посібник. Луцьк, 2008.
Лекції з історії світової та вітчизняної культури / за ред. проф. А. Яртися та проф. В. Мельника. Л., 2005.
Луняк Є. Анна Руська королева Франції. К., 2012.
Макарчук С. А. Джерелознавство історії України. Л., 2008.
Німчук В. Хрестоматія з історії української мови X–XIII ст. К.; Житомир, 2015.
Понедельник Л., Пясецька Л. Найдавніша обитель Київської Русі. Актуальні проблеми сучасної освіти та науки в контексті євро інтеграційного поступу: матеріали VI Міжн. наук.-прак. конф. (Луцьк, 21-22 травня 2020 р.). Луцьк, 2020. С. 65–66
Попович М. В. Нарис історії культури України. К., 1998.
Повість врем’яних літ. К., 1990.
Сінькевич О. Б. Культура Галицько-Волинської Русі. Л., 2000.
Терещенко Ю. І. Україна і європейський світ: нарис історії від утворення Старокиївської держави до кінця XVI ст. К., 1996.
Толочко О. П., Толочко П. П. Київська Русь. К., 1998. (серія “Україна крізь віки”: у 15 т. Т. 4).

Семінар № 3.

Політичні та етнокультурні процеси в Україні у контексті історії Центрально-Східної Європи XIV – першої половини XVII ст.

План

1. Інкorporація Литвою і Польщею українських земель.
2. Утворення Кримського ханату та його експансія на українські землі.
3. Українське Відродження та його особливості. Олельковецький ренесанс 40–70-х рр. XV ст.
4. Культурно-просвітницька діяльність братств.

Тематика рефератів

Київське князівство Ольгердовичів.
Битва на Синіх Водах 1362 р.

Луцький замок.
З'їзд європейських монархів у Луцьку 1429 р.
“Волинські Атени”: Острозька академія.
Луцьке Хрестовозвиженське братство та його діяльність.

Література до семінару № 3:

- Войтович Л.* Удільні князівства Рюриковичів і Гедиміновичів у XII–XVI ст. Л., 1996.
- Войтович Л.* Формування кримськотатарського народу: вступ до етногенезу. Біла Церква, 2009.
- Галушко К., Гречило А., Громенко С., Єфіменко Г., Майоров М.* Від краю до держави. Назва, символіка, територія і кордони України / Історія без цензури. Х., 2016.
- Горобець В., Волощук М., Плахонін А., Черкас Б., Галушко К.* Русь “після Русі”. Між короною і булавою. Українські землі від королівства Русі до Війська Запорозького / Історія без цензури. Х., 2016.
- Грушевський М. С.* Культурно-національний рух на Україні XVI–XVII ст. К., 1992.
- Жолтовський П. М.* Художнє життя на Україні в XVI–XVII ст. К., 1983.
- Ісаєвич Я. Д.* Братства та їх роль у розвитку української культури в XVI–XVIII ст. К., 1966.
- Ісаєвич Я. Д.* Україна давня і нова: народ, релігія, культура. Л., 1996.
- Історія української культури: У 5 т. К.: Наук. думка, 2003. Т. 2.
- Історія України в особах: Литовсько-польська доба / упоряд. О. Русина. К., 1997.
- Кралюк П.* Луцьке Хрестовозвиженське братство. Луцьк, 1996.
- Культура українського народу / за ред. В. Русанівського. К., 1994.
- Лекції з історії світової та вітчизняної культури / за ред. проф. А. Яртися та проф. В. Мельника. Л., 2005.
- Литвинов В.* Ренесансний гуманізм в Україні. Ідеї гуманізму епохи Відродження в українській філософії XV – початку XVII ст. К., 2000.
- Літвін Г.* З народу руського. Шляхта Київщини, Волині та Брацлавщини (1569–1648) / пер. з пол. К., 2016.
- Луцька замкова книга 1560–1561 рр. / підгот. до вид. В. М. Мойсієнко, В. В. Поліщук. Луцьк, 2013 (серія “Пам’ятки української мови”).
- Матковська О.* Львівське братство: культура, традиції. Л., 1997.
- Михайловський В.* Еластична спільнота. Подільська шляхта в другій половині XIV – 70-х роках XVI століття. К., 2012.
- Мицько І.* Острозька слов’яно-греко-латинська академія. К., 1991.
- Нічик В. М.* Гуманістичні реформаційні ідеї на Україні (XV – початок XVII ст.). К., 1991.
- Овсійчук В. А.* Українське мистецтво XV – першої половини XVII ст. Гуманістичні та визвольні ідеї. К., 1990.
- Попович М. В.* Нарис історії культури України. К., 1998.
- Пришляк В. В.* Західне Полісся за литовсько-польської доби (XIV–XVIII ст.). Розділ III. § 1. У складі Великого князівства Литовського. § 2. Під владою Речі Посполитої. *Західне Полісся: історія та культура* [колектив. монографія] / наук. ред. В. К. Баран. Луцьк, 2012. С. 101–181.
- Русина О.* Україна під татарами і Литвою. К., 1998.
- Садовник Т., Бірюліна О., Баран В.* Європейський з’їзд 1429 року в Луцьку. Луцьк, 2005.
- Собчук В. Д.* Від коріння до крони: Дослідження з історії князівських і шляхетських родів Волині XV – першої половини XVII ст. Кременець, 2014.
- Терещенко Ю. І.* Україна і європейський світ: нарис історії від утворення Старокиївської держави до кінця XVI ст. К., 1996.
- Україна і Литва в XIV – XVI століттях: політико-правові та соціально-економічні аспекти / авт. кол.: В. Г. Берковський, А. В. Блануца, Д. П. Вашук та ін. Луцьк, 2011.

Семінар 4.
Козацтво в українській історії та культурі
XVI – першої половини XVII ст. Європейські аналоги українського козацтва.

План

1. Походження та європейські аналоги українського козацтва.
2. Турецько-татарська загроза.
3. Гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний та його діяльність.
4. Культура і побут українського козацтва.

Тематика рефератів

Великий кордон як фактор становлення українського козацтва.

Дніпрові пороги і перші козацькі Січі.

Іван Підкова.

Козацькі війни кінця XVI – першої чверті XVII ст.

Семерій (Северин) Наливайко.

Література до семінару № 4:

Антонович В. Про козацькі часи на Україні. К., 1991.

Бачинська О., Вінцовський Т., Грибовський В., Діанова Н., Домановський А., Майоров М., Маслійчук В., Черкас Б., Шишко О. Лицарі Дикого Поля. Плугом і мушкетом. Український шлях до Чорного моря / Історія без цензури.– Х., 2016.

Боплан Г. Л. де. Опис України. К., 1990.

Брехуненко В. Морські війни українських козаків. К., 2007.

Брехуненко В. Козаки на Степовому Кордоні Європи: Типологія козацьких спільнот XVI–першої половини XVII ст. К., 2011.

Войтович Л. Формування кримськотатарського народу: вступ до етногенезу. Біла Церква, 2009.

Голобуцький В. Запорозьке козацтво. К., 1994.

Грушевський М. С. Культурно-національний рух на Україні XVI–XVII ст. К., 1992.

Дашкевич Я. Україна і Схід / упоряд. Г. Сварник, А. Фелонюк. Л., 2016.

Історія української культури: У 5 т. К.: Наук. думка, 2001. Т. 2.

Культура українського народу / за ред. В. Русанівського. К., 1994.

Леп'яко С. Великий кордон Європи як фактор становлення українського козацтва (XVI ст.). Запоріжжя, 2001.

Леп'яко С. Козацькі війни кінця XVI ст. в Україні. Чернігів, 1996.

Леп'яко С. “Рятівники від турецької хмари”: Запорозжці й Хотинська війна 1621 р. К., 2013.

Попович М. В. Нарис історії культури України. К., 1998.

Плохій С. Наливайкова віра: Козацтво та релігія в ранньомодерній Україні. К., 2005.

Сас П. М. Петро Конашевич-Сагайдачний: молоді роки. К., 2006.

Сас П. Полководець Петро Сагайдачний. К., 2014.

Сас П., Кіркенє Г., Бумблаускас А. Хотинська битва 1621 – битва за Центральну Європу. К., 2011.

Українське козацтво: мала енциклопедія. 2-е вид., доп. і перероб. К.; Запоріжжя, 2006.

Яворницький Д. Історія запорізьких козаків: у 3 т. К., 2015.

Семінар № 5.

**Східноєвропейська криза і Визвольна війна в Україні середини XVII ст.
під проводом Богдана Хмельницького**

План

1. Історичні передумови і причини Визвольної війни 1648–1657 рр.
2. Становлення Української козацької держави – Війська Запорозького.

3. Переяславсько-Московська угода 1654 р. та її оцінка в історіографії.
4. Міжнародна дипломатія Війська Запорозького доби Хмельниччини. Віленський договір 1656 р.

Тематика рефератів

Збаразько-Зборівська військова кампанія і Зборівський договір з Польщею 1649 р.

Битва під Берестечком 1651 р.

Чигирин – гетьманська столиця.

Статті Богдана Хмельницького – Березневі статті: доля оригіналів текстів українсько-російської угоди 1654 р.

Література до семінару № 5.

Апанович О. Українсько-російський договір 1654 р: Міфи і реальність. К., 1994.

Горобець В. “Волимо царя східного...”. Український гетьманат та російська династія до і після Переяслава. К., 2007.

Історія України в особах: Козаччина / упоряд. В. М. Горобець.– К., 2000.

Історія української культури: У 5 т. К., 2003. Т. 3: Українська культура другої половини XVII–XVIII століть.

Качмарчик Я. Гетьман Богдан Хмельницький / пер. з пол. Перемишль; Львів, 1996.

Крип'якевич І. П. Богдан Хмельницький. 2-е вид. Львів, 1990.

Літопис Самовидця / Вид. підгот. Я. Дзира. К., 1971.

Національний пантеон “Козацькі могили”: Історико-краєзнавчий нарис. Луцьк, 2003.

Переяславська рада 1654 року (Історіографія та дослідження). К., 2003.

Смолій В., Степанков В. Богдан Хмельницький. Соціально-політичний портрет. 3-тє доопрац. вид. К., 2009.

Смолій В., Степанков В. Українська національна революція (1648–1676 рр.). К. 2009.

Універсали Богдана Хмельницького 1648–1657 / упоряд. І. Крип'якевич, І. Бутич. К., 1998.

Федорук Я. Віленський договір 1656 року. Східноєвропейська криза і Україна у середині XVII століття. К., 2011.

Федорук Я. О. Міжнародна дипломатія і політика України 1654–1657. Ч. I: 1654 рік. Львів, 1996.

Шевальє П. Історія війни козаків проти Польщі / пер. з фр. К., 1993.

Семінар № 6.

Українські землі у європейській геополітиці та культурі останньої чверті XVII – XVIII ст.

План

1. Поділ українських земель між Московським царством і Річчю Посполитою у 60–80-х рр. XVII ст.
2. Балто-Чорноморська вісь: шведсько-український союз 1708–1709 рр. Гетьман Іван Мазепа і мазепинці.
3. Правобережжя і західноукраїнські землі: гайдамацький і опришківський рухи.
4. Культурний простір Гетьманщини. Феномен козацького бароко.

Тематика рефератів

Козацькі літописи та їх автори.

Внесок гетьмана України Івана Мазепи в українську культуру.

Творчість Г. Сковороди в контексті українського бароко.

Література до семінару № 6:

- Брехуненко В.* Східна брама Європи. Козацька Україна в середині XVII – XVIII ст. К., 2014.
- Горобець В.* Князі і гетьмани усієї Русі. “Через шаблю маєм право”. Злети і падіння козацької держави 1648–1783 років / Історія без цензури. Х., 2016.
- Грабовецький В.* Олекса Довбуш. Львів, 1994.
- Дзюба О.* Приватне життя козацької старшини XVIII століття (на матеріалах епістолярної спадщини). К., 2012.
- Збірник козацьких літописів: Густинський, Самійла Величка, Грабянки. К., 2006.
- Іван Мазепа і мазепинці: Історія та культура України останньої третини XVII – початку XVIII ст.: Наук. зб. / уряд. І. Сковчилюс. Львів, 2011.
- Історія української культури: У 5 т. К., 2003. Т. 3: Українська культура другої половини XVII–XVIII століть.
- Козут З.* Коріння ідентичності. Студії з ранньомодерної та модерної історії України / пер. з англ. С. Грачова. К., 2004.
- Козут З.* Російський централізм і українська автономія. Ліквідація Гетьманщини, 1760–1830 / пер. з англ. К., 1996.
- Маланюк Є.* Illustrissimus Dominus Mazepa – тло і постать / *Андрюсяк М.* Гетьман Іван Мазепа як культурний діяч. К., 1991.
- Микитась В.* Давньоукраїнські студенти і професори. К., 1994.
- Оглоблин О.* Гетьман Іван Мазепа та його доба. 3-є вид., доповн. і випр. Нью-Йорк; Київ, Львів; Острого; Торонто, 2003.
- Павленко С.* Іван Мазепа як будівничий української культури. К., 2005.
- Пилип Орлик: життя, політика, тексти: матеріали Міжнародної наукової конференції “Ad fontes” до 300-ліття Бендерської конституції 1710 р. / ред.-упоряд. Н. Яковенко. К., 2011.
- Пришляк В.* Григорій Граб’янка (Історико-генеалогічна розвідка). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* [зб. наук. праць]. Л., 2011. Вип. 20: АСТES TESTANTIBUS: Ювіл. зб. на пошану Леонтія Войтовича. С. 550–568.
- Степовик Д.* Українська гравюра бароко. К., 2013.
- Субтельний О.* Мазепинці. Український сепаратизм на початку XVIII ст. / пер. з англ. В. Кулик. К., 1994.
- Таїрова-Яковлева Т.* Іван Мазепа і Російська імперія: історія «зради» / пер. з рос. о. Ю. Мицик. К., 2013.
- Таїрова-Яковлева Т.* Коліївщина: великі ілюзії / пер. з рос. Т. Кришталовська. К., 2019.
- Український Гетьманат: нариси історії національного державотворення другої половини XVII–XVIII ст.: у 2 кн. / ред. В. Смолій. К., 2018.
- Чухліб Т.* Секрети українського полівасалітету. Хмельницький – Дорошенко – Мазепа. К., 2011.

Семінар № 7.

Українське “довге” XIX ст.: політика і культура

План

1. Адміністративно-територіальний устрій та політична система українських земель у складі Російської і Австрійської (Австро-Угорської) імперій.
2. “Весна народів” 1848–1849 рр. і українське національне відродження. “Руська трійця”. Кирило-Мефодіївське товариство.
3. Університетська освіта і наука.
4. Класики української літератури, живопису, музики і театру.

Тематика рефератів

Розвиток освіти у Наддніпрянській Україні у XIX – на початку XX ст.
Геній Тараса Шевченка.

Феномен Івана Франка.
Михайло Грушевський – історик України.
Творчий злет Лесі Українки.

Література до семінару № 7:

- Аркуша О., Кондратюк К., Мудрий М., Сухий О. Час народів. Історія України XIX століття: Навч. посібник / за заг. ред. М. Мудрого. Львів, 2016.
- Білецький П. О. Апостол України: життя і творчість Тараса Шевченка. К., 1998.
- Бовуа Д. Трикутник Правобережжя: царат, шляхта і народ. 1793–1914 рр. / пер. з франц. З. Борисюк. К., 2020.
- Грицак Я. Пророк у своїй вітчизні. Франко та його спільнота (1856–1886). К., 2006.
- Дзюба І. Тарас Шевченко: життя і творчість. К, 2008.
- Лобановський Б. Б. Українське мистецтво другої половини XIX – початку XX ст. К., 1989.
- Лисяк-Рудницький І. Історичні есе: у 2 т. / пер. з англ. К., 2019. Т. 1.
- Листування Михайла Грушевського. Т. 4: Листування Михайла Грушевського та Івана Джиджори / упоряд. С. Панькова, В. Пришляк. К.; Нью-Йорк; Париж; Львів; Торонто, 2008. (серія: Епістолярні джерела грушевськознавства; т. IV).
- Мельник Л. Утвердження ідеї українського національного самовизначення (кінець XVIII – початок XX ст.). К., 2012.
- Національне питання в Україні XX – початку XXI ст.: Історичні нариси / відп. ред. В. Смолій. К., 2012.
- Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі. К, 1997.
- Попович М. В. Нарис історії культури України. К., 1998.
- Плохій С. Великий переділ. Незвичайна історія Михайла Грушевського / пер. з англ. М. Климчук. К., 2011.
- Реснт О. П. Україна в імперську добу (XIX – початок XX ст.). К., 2003.
- “Руська трійця” в історії суспільно-політичного руху та культури України. К., 1987.
- Сарбей В. Г. Національне відродження України. К., 1999. (серія “Україна крізь віки”: у 15 т., Т. 9)
- Сверстюк Є. Шевченко понад часом. Есеї. 3-є вид., виправлене та доповн. / упоряд. О. Сінченко. К., 2015.
- Скрипка Т. Волинські образки: ковельська еліта другої половини XIX століття. Нью-Йорк; Луцьк, 2012.
- Скрипка Т. Лариса Петрівна Косач-Квітка (Леся Українка). Біографічні матеріали. Спогади. Іконографія. К.; Нью-Йорк, 2004.
- Скрипка Т. Лариса Петрівна Косач-Квітка (Леся Українка). Біографічні матеріали. Спогади. Іконографія. Кн. II. Нью-Йорк; К., 2015.
- Скрипка Т. Родові гнізда Драгоманових-Косачів: їх устрій та культура. К., 2013.
- Ушкалов Л. Тарас Шевченко. Х., 2015.
- Шандра В. Генерал-губернаторства в Україні: XIX – початок XX століття. К., 2005.

Семінар № 8.

Європейський світ і українські національно-визвольні змагання 1914–1923 рр.

План

1. Перша світова війна і українські землі.
2. Українська Центральна Рада: утворення і діяльність.
3. Українська Держава – Гетьманат Павла Скоропадського.
4. Боротьба за соборність: Злука УНР і ЗУНР 22 січня 1919 р.

Тематика рефератів

Українські січові стрільці (УСС) та їхній бойовий шлях 1915–1917 рр.: Маківка – Лисоня – Конюхи.

Культурно-просвітницька праця січового стрілецтва.
Бій під Крутами 29 січня 1918 р.
Листопадовий чин 1918 р.
Дмитро Вітовський.
Симон Петлюра.
Олена Степанів.
Роман Купчинський.

Література до семінару № 8:

- Грицак Я.* Нарис історії України: формування модерної української нації XIX–XX століття. К., 2019.
- Грицак Я.* Страсті за націоналізмом. Історичні есеї. К., 2004.
- Грушевський М.* Хто такі українці і чого вони хочуть. К., 1991.
- Гунчак Т.* Україна: перша половина XX століття. Нариси політичної історії. К., 1993.
- Крути. Січень 1918 року: документи, матеріали, дослідження, кіносценарій / упоряд. Я. Гаврилук. К., 2008.
- Лазарович М.* Культурно-просвітницька діяльність Українських Січових Стрільців у роки Першої світової війни. Тернопіль, 2003.
- Лазарович М.* Легіон Українських січових стрільців. Формування. Ідея. Боротьба. Тернопіль, 2016.
- Олена Степанів – Роман Дашкевич: спогади і нариси / упоряд: Г. Сварник, А. Фелонюк. Львів, 2009.
- Литвин М., Науменко К.* Історія ЗУНР. Львів, 1995.
- Литвин М.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998.
- Павлишин О.* Євген Петрушевич. Ілюстрований біографічний нарис. Львів, 2013.
- Понедельник Л. Українські січові стрільці і культурне життя Волині. Минуле і сучасне Волині та Полісся. Сторінки воєнної історії Маневиччини та Полісся. Матеріали XIX Волинської обласної наук. практ. істор.-краєзн. конф. 21–22 вересня 2006 р., м. Луцьк – Маневичі. Луцьк, 2006. С. 17–19.
- Попович М. В.* Нарис історії культури України. К., 1998.
- Пришляк В.* Історико-просвітницька діяльність інтернованих стрільців УГА в Чехо-Словаччині. *Українська еміграція. Історія і сучасність*: матеріали міжнародних наукових конференцій, присвячених 100-річчю еміграції українців до Канади. Львів, 1992. С. 299–303.
- Разиграєв О.* По обидва боки фронту. Громадські організації на Волині в роки Великої війни: 1914–1918 рр. Луцьк, 2018.
- Стрілецькі пісні / упоряд., запис, вступ. ст., коментар та додатки О. Кузьменко. Львів, 2005.

Семінар № 9.

Західноукраїнські землі у міжвоєнний період (1921–1939 рр.)

План.

1. Економічна та національно-культурна політика Другої Речіпосполитої стосовно західноукраїнських земель.
2. Товариства “Просвіта”, “Рідна школа” та їх роль в духовному і культурному житті краю.
3. Літературний процес. Театральне та музичне мистецтво.
4. Карпатська Україна в європейській геополітиці.

Тематика рефератів

Політичні партії Західної України у міжвоєнний період.
Західноукраїнська кооперація 1921–1939 рр.

Письменники Західної України (1921–1939).
Українські газети і журнали на Волині міжвоєнного періоду.
Мистецьке життя міжвоєнної Волині.
Августин Волошин.
Улас Самчук.

Література до семінару 9.

Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX–XX століття. К., 2019.
Зайцев О. Український інтегральний націоналізм (1920–1930-ті роки). Нариси інтелектуальної історії. К., 2013.
Качараба С. П. Еміграція з Західної України (1919–1939). Л., 2003.
Крамар Ю. В. Західна Волинь 1921–1939 рр.: національно-культурне та релігійне життя. Луцьк, 2015.
Кульчицький С. В. Україна між двома війнами (1921–1939 рр.) – К., 1999 (серія “Україна крізь віки”: у 15 т. Т. 11).
Кучерена М., Давидюк Р. Волинське українське об’єднання (1931–1939 рр.). Луцьк, 2001.
Кучерена М. М., Цецик Я. П. Українські національні партії на Волині (1921–1939 рр.): у 2 ч. Ч. 1: монографія; Ч. 2 : документи і матеріали. – Луцьк, 2011.
Кучерена С. Польський театр на Волині. Луцьк, 2005.
Понедельник Л. Волинська «Просвіта» в боротьбі за національне відродження. Науковий вісник СНУ імені Лесі Українки. Історичні науки. № 3. Луцьк, 2016 (328). С. 63–69
Понедельник Л. Дослідження літературного процесу на Волині в 1920 – 1930-ті роки: суспільно-політичні умови, угруповання, персоналії. журнал «Краєзнавство». Вип. 4. Київ, 1919 р. С. 50–58.
Понедельник Л. Музично-пісенна творчість волинян у 20–30-х роках XX століття як невід’ємний та самобутній складник загальноукраїнського та європейського культурного простору Літопис Волині. Одеса : Видавничий дім Гельветика, 2022. № 26 С. 33–38.
Понедельник Л. А. Особливості національного самовиявлення у творчості волинських письменників (на прикладі прозаїків і поетів етнічних меншин). Актуальні проблеми сучасної освіти та науки в контексті євро інтеграційного поступу: матер. VI Міжн. наук.-практ. конф. (Луцьк, 21–22 травня 2020 р.). Луцьк, 2020. С. 63–65.
Стерчо П. Карпатсько-Українська держава. До історії визвольної боротьби карпатських українців у 1919–1939 рр. Л., 1994.

Семінар № 10.

Культурне життя в роки Другої світової війни.

План.

1. Культурна політика радянської влади в західноукраїнських областях у 1939–1941 рр.
2. Культурно-освітнє і літературно-мистецьке життя в умовах нацистської окупації.
3. Книговидання та преса.
4. Повторна радянська західноукраїнських областей і встановлення тотального контролю над освітнім, науковим і духовним життям України.

Тематика рефератів

Олександр Довженко – основоположник українського кіномистецтва.
Олег Ольжич – вчений, поет і борець.
Олена Теліга.
Ніл Хасевич: мистецтво як зброя.
Українська журналістика в роки війни.
Успенський собор Києво-Печерської лаври: загадкова історія зруйнування.

Література до семінару № 10.

- Баран В., Токарський В. “Зачистка”: політичні репресії в західних областях України у 1939–1941 рр. Л., 2014.
- Безручко О. В. Олександр Довженко: розсекречені документи спецслужб. К., 2008.
- Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX–XX століття. К., 2019.
- Довженко О. Україна в огні. Кіноповість. Щоденник. К., 1990.
- Життя і діяльність Степана Бандери: документи й матеріали / ред. і упоряд. М. Посівнич. Тернопіль, 2008.
- Киричук Ю. Український національний рух 40–50-х років XX століття: ідеологія та практика. Л., 2003.
- Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні / пер. з фр. Р. Осадчук. Л., 1993.
- Кот С. Загибель Успенського собору: версії. *Хроніка – 2000*. К., 1997. Вип. 17–18.
- Культурне життя в Україні. Західні землі. Документи і матеріали: В 3-х т. / під ред. Ю. Сливки. К., 1995. Т. 1: 1939 – 1953.
- Ленартович О. Ю. Український національно-визвольний рух на Волині в роки Другої світової війни. Луцьк, 2011.
- Лисенко О. Є. Церковне життя в Україні, 1943–1946. К., 1998.
- Марочко В. Зачарований Десною. Історичний портрет Олександра Довженка. К., 2006.
- Ніл Хасевич. Графіка. Луцьк, 1992.
- Ніл Хасевич (1905–1952 рр.): альбом / упоряд. та авт. тексту Б. Любів. Л., 2010.
- Ніл Хасевич. Воїн. Митець. Легенда: ілюстрований альбом / упоряд. та авт. тексту [А. Кришталський](#). Луцьк, 2011.
- Ольжич О. Дух руїни. 2-е вид. К., 2008.
- Ольжич О. Незнаному Воякові. Заповідане живим. К., 1994.
- Патриляк І. “Перемога або смерть”. Український визвольний рух в 1939–1960-х рр. Л., 2012.
- Попович М. В. Нарис історії культури України. К., 1998.
- Теліга О. Вибрані твори / упоряд. О. Зінкевич. К., 2006.
- Теліга О. О краю мій...: Твори, документи, біографічний нарис. К., 1999.
- Теліга О. Листи. Спогади / упоряд., вст. ст., прим. Н. Миронець. К., 2003.

Семінар № 11.

Проблеми і основні тенденції розвитку України за новітньої доби

План.

1. Радянський тоталітаризм і національна культура в УРСР другої половини 1960-х – 1985 рр.
2. Дисидентський рух. “Перебудова”. Початки нового церковного відродження.
3. Проголошення незалежності України 1991 р.
4. Будапештський меморандум 1994 р. про гарантії безпеки для України.

Тематика рефератів

Чорнобильська трагедія 1986 р.

Василь Стус.

В’ячеслав Чорновіл.

Євген Сверстюк.

Іван Дзюба.

Ліна Костенко.

Література до семінару № 11.

- Баран В. К. Україна після Сталіна. Нарис історії 1953–1985 рр. Л., 1992.
- Баран В. К. Україна 1950–1960-х рр.: еволюція тоталітарної системи. Л., 1996.

- Баран В. К., Даниленко В. М. Україна в умовах системної кризи (1946–1980-і рр.). К., 1999. (серія “Україна крізь віки”: у 15 т. Т. 13).
- Баран В. Україна: новітня історія (1945–1991 рр.). Л., 2003.
- Винниченко І. І. Україна 1920–1980-х: депортації, заслання, вислання. К., 1994.
- Винниченко І. Українці Берестейщини, Підляшшя й Холмщини в першій половині ХХ ст. К., 1997.
- Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації ХІХ–ХХ століття. К., 2019.
- Дзюба І. Донецька рана України: історико-культурологічні есеї. К., 2015.
- Дзюба І. Між культурою і політикою. К., 1998.
- Дзюба І. Україна перед Сфінксом майбутнього. К., 2001.
- Краснодембський О. На постмодерністських роздоріжжях культури. К., 2000.
- Культурне відродження в Україні. К., 1993.
- Культурне життя в Україні. Західні землі: Документи і матеріали: В 3 т. / під ред. Ю. Сливки. К., 1995. Т. 2 : 1953–1966.
- Культурне життя в Україні. Західні землі: Документи і матеріали: В 3-х т. / під ред. Ю. Сливки. К., 2006. Т. 3 : 1966–1971.
- Лекції з історії світової та вітчизняної культури / за ред. проф. А. Яртися та проф. В. Мельника. Л., 2005.
- Маринович М. Всесвіт за колючим дротом (Спогади і роздуми дисидента). Л., 2016.
- Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі. К., 1997.
- Пашук А. І. Українська церква і незалежність України. Л., 2003.
- Сверстюк Є. Правда полинова. К., 2009.
- Сверстюк Є. На полі честі. Кн. 1: Невже то я / упоряд. О. Сінченко. К., 2015.
- [Справа Василя Стуса. Збірка документів з архіву колишнього КДБ УРСР](#) / укл. В. Кіпіані. Х., 2019.

Семінар № 12.

Європейський вибір і євроатлантична стратегія сучасної України.

План.

1. Проблема вступу України до Європейського Союзу і Північноатлантичного альянсу (НАТО). Євромайдан – Революція гідності 2013–2014 рр.
2. Анексія Криму Російською Федерацією та її наслідки для загальноєвропейської системи безпеки.
3. Російсько-українська війна і європейська дипломатія.
4. Українці за кордоном. Новітня трудова міграція до країн Європи.

Тематика рефератів

- Три українських Майдани: Революція на граніті 1990 р. – Помаранчева революція 2004–2005 рр. – Революція гідності 2013–2014 рр..
- Євроінтеграція. Угода про асоціацію між Україною та ЄС.
- Українці в Росії.
- Українці в Білорусі.
- Українці в Польщі.
- Українці в Чехії та Словаччині.
- Українці в Італії.
- Українці в Іспанії та Португалії.
- Українці в країнах Західної Європи.
- Український вільний університет у Мюнхені.

Література до семінару № 12.

- Абліцов В. Г. Галактика “Україна”. Українська діаспора: видатні постаті. К. 2007.

- Ажнюк Б. М. Мовна єдність нації: діаспора й Україна. К., 1999.
- Аксиоми для нащадків: українські імена у світовій науці. Л., 1992.
- Антонович М. М., Бабін Б. В. та ін. Українська Революція Гідності, агресія РФ і міжнародне право. К., 2014.
- Брехуненко В., Ковальчук В., Ковальчук М., Корнієнко В. “Братня” навала. Війни Росії проти України XII–XXI ст. К., 2016.
- Винниченко І. Українці в Санкт-Петербурзі. К., 2002.
- Винниченко І. Українці Берестейщини, Підляшшя й Холмщини в першій половині ХХ ст. К., 1997.
- Головко В., Палій О., Черевко О., Янішевський С. Революція Гідності 2013–2014 рр. та агресія Росії проти України: наук.-метод. матер./ за заг. ред. П. Полянського. К. 2015.
- Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX–XX століття. К., 2019.
- Дрозд Р., Гальчак Б. Історія українців у Польщі в 1921–1989 роках / пер. з пол. І. Мусієнко. 3-тє вид., випр., допов. Х., 2013.
- Зарубіжні українці: довідник. К., 1991.
- Заставний Ф. Д. Східна українська діаспора. Л., 1992.
- Заставний Ф. Д. Українська діаспора: Розселення українців у зарубіжних країнах. Л., 1991.
- Кузьмич О. М. Волиняни в Польщі. Трудова міграція 1991–2008 рр. Луцьк, 2012.
- Магочій П.-Р. Україна: історія її земель та народів / пер. з англ. Ужгород, 2012.
- Понедельник Л. А. Подвиг і героїзм сучасних захисників України. Матер. ХХІІ іст.-краєз. конф. «Минуле і сучасне Волині та Полісся: місто Рожище в історії України та Волині», присвячена 700-річчю першої писемної згадки про місто. (Луцьк–Рожище, 8 грудня 2022 р.). Луцьк, 2022. С. 154–157.
- Стрільчук Л. В. Україна – Польща: від добросусідських відносин до стратегічного партнерства (кінець ХХ – початок ХХІ ст.). Луцьк, 2013.
- Субтельний О. Україна: історія / пер. з англ. Ю. Шевчука. К., 1991.
- Троцинський В. П., Шевченко А. А. Українці в світі. К., 1999. (серія “Україна крізь віки”: у 15 т. Т. 15).
- Українська діаспора: літературні постаті, твори, біобібліографічні відомості / упоряд. В. А. Просалова. Донецьк, 2012.
- Українці в зарубіжному світі. К., 1991.
- Шульга С. Чехи в Західній Волині: від оселення до рееміграції. Češi v Západní Volyni od osídlení k reemigraci. Луцьк, 2018.
- [Юськів Б. М. Глобалізація і трудова міграція в Європі. Українці в Польщі. Рівне, 2009.](#)

VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

1. Білоцерківський В. Я. Історія України. Навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 536 с.
2. Бойко О. Д. Історія України. Навч. посіб. 3-тє вид., вип., доп. Київ: Академвидав, 2007. 688 с. URL: https://ftfsite.ru/wp-content/files/istorija_ukrajiny_bojko.pdf
3. Борисенко В. Й. Курс української історії: З найдавніших часів до ХХ століття. Київ: Либідь, 1996.
4. Бушин М.І., Гуржій О.І. Історія України: підручник. Черкаси : Український літопис, 2016. URL: <http://repo.knmu.edu.ua/bitstream/123456789/13039/1/020063092.pdf>
5. Волинська трагедія 1943. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLOR TERMS=0&S21STR=Volynska_trahediia
6. Голубець М. Велика історія України. У 2 томах. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 352 с.

7. Греченко В. А. Історія України. Модульний курс. Харків: Форсинг плюс, 2009. 481 с.
8. Гусєв В. І., Казьмирчук Г. Історія України: [підручник]. Київ, 2008. 464 с.
9. Довідник з історії України (А–Я) / [за заг. ред. І. Підкови, Р. Шуста]. Київ: Генеза, 2001. 1135 с.
10. Добржанський О. Історія України (кінець XVIII – перша половина XIX ст.): практикум. Чернівці: Золоті литаври, 2008. 286 с.
11. Дорошко М. Історія України. Курс лекцій. Черкаси: Саміт-книга, 2021. 472 с.
<https://www.yakaboo.ua/ua/istorija-ukraini-kurs-lekcij.html>
12. Мойсей А., Герегова С., Скрицька Н. Історія України та української культури: навчально-методичний посібник. Чернівці, 2018.
12. Історична наука. Термінологічний і понятійний довідник. Київ, 2002.
13. Історія України від найдавніших часів до сьогодення. За заг. ред. А. П. Коцура. Київ-Чернівці: Книги – XXI, 2008. 1099 с.
14. Історія України та її державності. За ред. Л. Є. Дещинського. Львів, 2010.
15. Історія України: Хрестоматія: Навч. посібник. Київ, 2003.
16. Калакура Я. С. Рафальський О. О. Українська культура: цивілізаційний вимір. Київ : ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2015. 496 с.
17. Качкан В. А. Історія української культури: Підручник. Київ, 2021.
18. Комарницький О.Б. Історія України: Підручник. Кам'янець-Подільський, 2015.
19. Кормич Л. І. Історія України. Підручник. Київ: Алерта, 2010.
20. Мицик Ю.А., Бажан О. Історія України. Навчальний посібник. Київ: КМ Академія, 2003.
21. Понедельник Л. А. Євген Чикаленко – меценат української культури. Національна інтелігенція в історії та культурі України в XX–XXI ст.: матер. II Всеукр. наук. конф. (Вінниця, 2006 р.). С. 71–82
22. Понедельник Л.А. Застосування комп'ютерних технологій в інноваційній освітній діяльності вчителя. IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security, VOL.22 No.6, June 2022. S. 771–777.
http://paper.ijcsns.org/07_book/202206/20220697.pdf
23. Понедельник Л. А. Формування умов для реалізації та інтеграції у суспільстві людей з вадами зору. Матеріали II Міжн. наук.-практ. конф. «Сучасний світ і незрячі». Київ : Вид-во Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, 2005. С. 26–28.
24. Савченко Н. М. Історія України: модульний курс. Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2009.
25. Світлична В. В. Історія України: Навч. посібник. Київ-Львів, 2002.
26. Україна в Першій світовій війні. URL: <https://znohistory.ed-era.com/m4/120>
27. Українська Центральна Рада. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLOR TERMS=0&S21STR=Ukrainska Tsentralna
28. Уривалкін О. М. Довідник з історії України В 2-х томах. Київ, 2020.
29. Хрестоматія з історії України для студентів вузів. Київ, 2013.
30. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. 2-ге вид., перероб. і розшир. Київ, 2005.
31. Що варто знати про українців та Україну у Другій світовій війні. URL:<https://armyinform.com.ua/2020/05/shho-varto-znaty-pro-ukrayincziv-ta-ukrayinu-u-drugij-svitovij-vijni/>
32. Казьмирчук М. Історія України: Підручник. К., 2009. URL: https://www.academia.edu/12490196/%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8_%D0%9F%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA

Інтернет-ресурси

1. Інститут історії України НАНУ	http://history.org.ua/	Журнали, альманахи, збірники та монографії, видані інститутом: Український історичний журнал; Соціум; Проблеми історії України: факти, судження, пошуки; Україна в Центрально-Східній Європі; RUTHENICA; Проблеми історії України XIX – початку XX ст. Укр.
2. Українська історична бібліотека	http://ukrhistory.narod.ru/	П. Толочко, Н. Яковенко, А. Капеллер, В. Липинський, М. Драгоманов та ін. Укр.
3. Історична веб-хрестоматія UKRAÏNARUS`	http://geocities.com/ua_ukraine/ukrainerus.html	Монографії, статті, документи з історії, етногенетики, антропології, археології України. Особливу увагу приділено історії формування українського народу, та національно-визвольного руху. Портрети українських володарів, гроші України-Русі. Мапи. Укр.
4. Правителі України	http://pravyteli.onestop.net/	Довідник правителів України з IX ст. по 1920 р. Династичні таблиці князів-Рюриковичів
5. Українська спілка: історія	http://spilka.onestop.net/history/	Праці класиків української історіографії: М. Аркас, Д. Дорошенко, Н. Полонська-Василенко та ін. Основні історичні документи по періодах; енциклопедії козацтва, Квацієнциклопедія ОУН-УПА; графічні матеріали та ін.
6. Українська історія	http://www.ua-history.narod.ru/	Книги, статті, документи, карти з історії України. В. Анатонович, О. Апанович, М. Костомаров, А. Кюстін
7. Українська спадщина	http://heritage.com.ua/istorija/istorija.html	Невелика електронна бібліотека, переважно присвячена історії українського мистецтва
8. Українська геральдика	http://heraldry.com.ua	Історія геральдики. Герби, печатки, поштові марки від середньовіччя до сьогодення
9. Українська історія	http://ua-history.narod.ru/	Книги, статті та документи: Антонович Володимир. Про козацькі часи на Україні; Апанович Олена. Українсько-російський договір 1654 року; Костомаров Микола. Книга буття українського народу; Кюстін Адольф. Росія в 1839 році та ін.

10. Історія України	http://uahistory.narod.ru/	Короткий огляд історії України по періодах з найдавніших часів по XX ст.
11. Історія. Сайт Сергія Кашпіровського	http://ukrainehistory.narod.ru/	Основні історичні терміни; хронологічні таблиці за темами "Друга світова війна". "Найвизначніші дати XX ст."; посилання та ін.
12. Людина."Дзеркало Тижня"	http://zn.kiev.ua/op/razdel/361/3150/	Он-ліне версія тижневика " Дзеркало Тижня ". Статті на історичну тематику
13. Українська армія	http://uarmy.ms.km.ua/	"Військово-історичний альманах"; Центральний музей збройних сил України та ін.
14. Історія українського війська	http://ordgeorg.boom.ru/	Коротка історія українського війська за середньовічну добу
15. Електронна хрестоматія	http://historydocs.narod.ru/ukr.htm	Універсали Центральної Ради; Берестейська угода; Конституція Пилипа Орлика; Емський указ 1876 року; Закони про тимчасовий державний устрій України (1918); Грамота до всього українського народу (1918); Тимчасовий основний закон (ЗУНР)
16. Князі, гетьмани, митрополити, президенти та науковці	http://www.geocities.com/prysjan/in_40.html	Список правителів України (князі, гетьмани, митрополити, члени урядів) в VI-на поч. XX ст.
17. Генеалогія в Україні	http://www.genealogy.zp.ua/	Родословні таблиці основних руських князів X-XIII ст.; адреси архівів України; Хто і де займається генеалогією
18. Сайт товариства "Меморіал"	http://memorial.kiev.ua/	Книги, статті, документи, що висвітлюють репресивну політику радянського уряду (голодомори, війна, репресії)
19. Сайт інституту суспільних досліджень	http://www.ukrterra.com.ua/	Статті з історії України (на 15.11.2005) 37 статей
20. Енциклопедія українського козацтва	http://zsu.zp.ua/euk/	Електронна енциклопедія українського козацтва – довідкова система, призначена для наукової, навчальної і освітньої роботи в галузі історії та українознавства. Енциклопедія містить 1276 статті, 739 ілюстрацій, 77 тематичних історичних карт та 130 картосхем.